असि बन्धः

धीरधीर वरस्तुत्य देवदेव सवप्रिय ।
वदेन्दिरापते त्वत् को गति रक्षितवासव ॥ 45 ॥

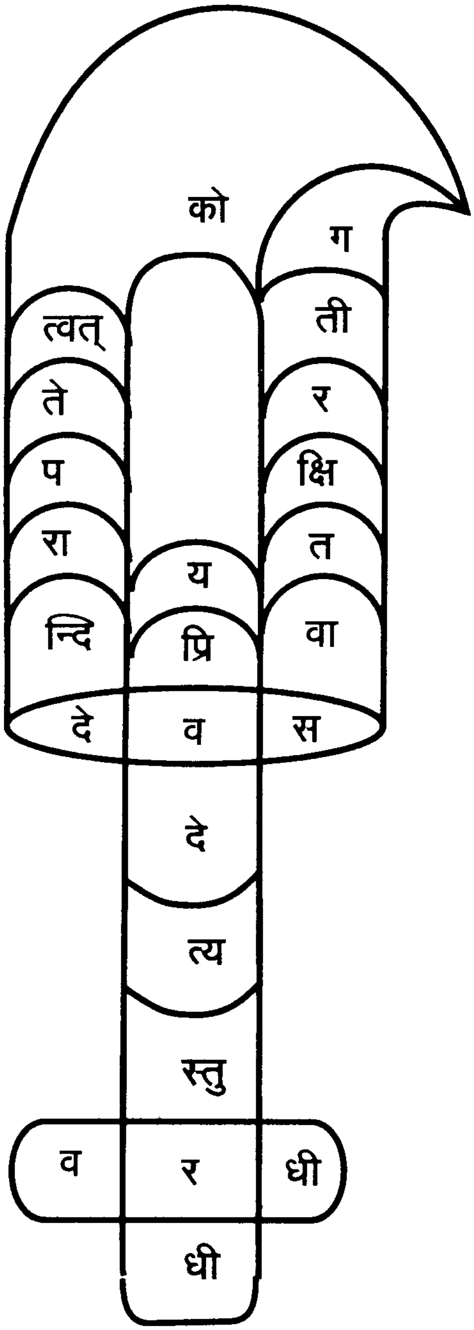

धीरेति । धीर धीर - अतिधृष्ट । वरैः - सनकादिभिः स्तुत्य । देवदेव - सर्वेश्वर । सवप्रिय-यज्ञप्रिय । रक्षित वासव-स्पष्टं । हे इन्दिरापते त्वत्-त्वत्तः गतिः कः? वद् ! त्वां विना मम गतिः नास्तीत्यर्थः ।

* * * बन्धम् ।

सप्तमं गोमूत्रिका बन्ध प्रकरणम्

अयं तु गोमूत्रिका बन्धस्साधारणः

देवताराधितां श्रीदां वन्दे सादरमिन्दिराम् ।

देहितापाधिदा श्रीघ्नां वज्रि सादरवन्दिताम् ।। (Sloka 9)

अयमिति स्पष्टोऽर्थः ।

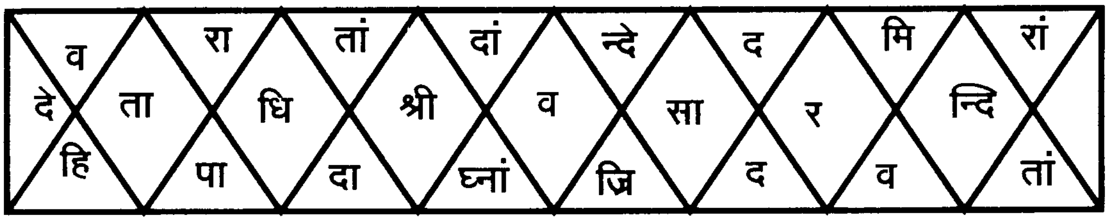

समानवृत्त पादानुलोम प्रतिलोम गोमूत्रिका बन्धः ।

अनुलोम लेखनिरयुः प्रथमश्लोकः ।

सारसायनगा सेव्या पातु सा सुवनावनी ।

दासतानतपादा या नीलसारसलोचना ।। 46 ।।

प्रतिलोमलेखनिरयुः द्वितीयस्तु ।

काचनाऽसमसारानी चादान्तातनुतापदा ।

देवतावतु साऽकोपा संसेव्या ननु सागसा ।। 47 ।।

→	सा	र	सा	य	न	गा	से	व्या	
	सा	ग	सा	नु	न	व्या	से	सं	←
→	पा	तु	सा	सु	व	ना	व	नी	
	पा	को	सा	तु	व	ता	व	दे	←
→	दा	स	ता	न	त	पा	दा	या	
	दा	प	ता	नु	त	न्ता	दा	चा	←
→	नी	ल	सा	र	स	लो	च	ना	
	नी	रा	सा	म	स	ना	च	का	←

सारसेति । सारस रुपं यदयनं - स्थानं तत् गा । दासता दाससमूहः तया नतपादा सा या लक्ष्मीः । शिष्टं स्पष्टम् । अयनं निलये मार्गे । या स्त्रियां यान मञ्जर्योः शोभा लक्ष्म्योश्चेति कोशः । नीचा ये अदान्ताः तेषां अधिकतापदा । देवता-लक्ष्मीः सगसा - अपराधिना संसेव्या ननु-पुरुषकारत्वेना श्रयणियृया खलु । शिष्टं स्पष्टम् ।

इयं समानवृत्तार्धानुलोम प्रतिलोम गोमूत्रिकाऽपि भवति ।

→	सा	र	सा	य	न	गा	से	व्या	पा	तु	सा	सु	व	ना	व	नी	
	सा	ग	सा	नु	न	व्या	से	सं	पा	को	सा	तु	व	ता	व	दे	←
→	दा	स	ता	न	त	पा	दा	या	नी	ल	सा	र	स	लो	च	ना	
	दा	प	ता	नु	त	न्ता	दा	चा	नी	रा	सा	म	स	ना	च	का	←

Alternate lines forms the slokas. First sloka from top and from left to right Second sloka form bottom and from right to left.

समानवृत्त पादानुलोम गोमूत्रिका बन्धः

प्रथम श्लोकः

पातुमामक्षयस्थाना - पादनात् कमलापतिः ।

देवनाकमलेनाशा केवलानुभवेऽपिवा ॥ 48 ॥

पा	तु	मा	म	क्ष	य	स्था	ना
रा	तु	मा	म	द्य	य	स्या	ना
पा	द	नात्	क	म	ला	प	तिः
ना	द	रः	क	म	ला	क्ष	तिः
दे	व	ना	क	म	ले	ना	शा
पा	व	नी	क	म	ले	सा	शा
के	व	ला	नु	भ	वे	पि	वा
मा	व	रा	नु	भ	वे	त्र	वा

द्वितियूय श्लोकस्तु

रातुमामद्य यस्याना - नादरः कमलाऽक्षतिः ।

पावनी कमलेसाशा मा वरानुभवेऽत्रवा ॥ 49 ॥

इयं समान वृत्तार्धानुलोम गोमूत्रिकाऽपि भवति । पात्विति । अक्षय स्थानापादनात्-परम पदप्रदानात् हे देव नाकमले-स्वर्गरूप नरके केवलानुभवे-कैवल्ये वा-मे नाशा । रात्विति । यस्याः अनादरो न भक्तेषु इति शेषः । कमलेसाशा मा अत्रवा एहि केवा - वरानुभवे वा-आमुष्मिकेवा-मां बुद्धिं रातु-सा यत्र बुद्धिं जायति तदेव मे स्यात् इति भावः शिष्टं स्पष्टम् ।

इयं समान वृत्तार्धानुलोम गोमूत्रिकाऽपि भवति ।

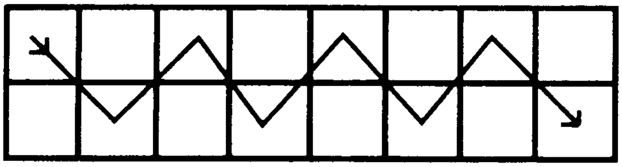

Read this way also in both forms.
(गोमूत्रिका)

पा	तु	मा	म	क्ष	य	स्था	ना	पा	द	नात्	क	म	ला	प	तिः
रा	तु	मा	म	द्य	य	स्या	ना	ना	द	रः	क	म	ला	क्ष	तिः
दे	व	ना	क	म	ले	ना	शा	के	व	ला	नु	भ	वे	पि	वा
पा	व	नी	क	म	ले	सा	शा	मा	व	रा	नु	भ	वे	त्र	वा

भिन्नवृत्तार्धानुलोम गोमूत्रिका बन्धः

प्रथम श्लोकः

क्षीरपयोधि भवाखिलसेव्या मारजनन्यसुरक्षयचित्ता ।

नामजपप्रहतादरदोषा पातु दयानिधि रक्षय शोभा ॥ 50 ॥

द्वितिय्य श्लोकः

स्फुरद्दयोच्चाभवखिन्न सेव्या माया जघन्यस्थिरकायसत्ता ।

श्रीमत्सु पद्मा हरिदत्तदोषा पायादमानिस्थिर दायजृंभा ॥ 51 ॥

क्षी	र	प	यो	धि	भ	वा	खि	ल	से	व्या	मा	र	ज	न	न्य	सु	र	क्ष	य	चि	त्ता
स्फु	र	द्द	यो	च्चा	भ	व	खि	न्न	से	व्या	मा	या	ज	घ	न्य	स्थि	र	का	य	स	त्ता
ना	म	ज	प	प्र	ह	ता	द	र	दो	षा	पा	तु	द	या	नि	धि	र	क्ष	य	शो	भा
श्री	म	त्सु	प	द्मा	ह	रि	द	त्त	दो	षा	पा	या	द	मा	नि	स्थि	र	दा	य	जृं	भा

क्षीरेति । स्पष्टः अर्थः । स्फुरदिति । स्फुरत् दयोच्चा अतिशयित दयया उच्चा - सर्वातिशायिनीत्यर्थः । हरिदत्तदोषा - भगवति निक्षिप्त भुजा (दोषा) अमानिस्थिरदाय जृंभा - स्थिरस्य स्थिरफलस्य दा-दानं अयं जृभं शुभावह विधिवर्धनञ्च अमनिषु यस्यास्सा । शिष्टं स्पष्टम् । दास्त्रियां क्षान्ति दानयोः । जृंभस्तु जृंभणे इति नानार्थ रत्नमाला ।

अयं हि भिन्न वृत्त पादानुलोम गोमूत्रिका बन्धोऽपि भवति ।

श्री	र	प	यो	धि	भ	वा	खि	ल	से	व्या
स्फु	र	द्द	यो	च्चा	भ	व	खि	न्न	से	व्या
मा	र	ज	न	न्य	सु	र	क्ष	य	चि	त्ता
मा	या	ज	घ	न्य	स्थि	र	का	य	स	त्ता
ना	म	ज	प	प्र	ह	ता	द	र	दो	षा
श्री	म	त्सु	प	द्मा	ह	रि	द	त्त	दो	षा
पा	तु	द	या	नि	धि	र	क्ष	य	शो	भा
पा	या	द	मा	नि	स्थि	र	दा	य	जृं	भा

इयं भिन्न वृत्तानुलोम गोमूत्रिका वृत्तान्तरेणापि लिख्यते यथा ।

प्रथम श्लोक:

सुरनुता कमला परदेवता त्वजितचित्त रमा नलिनोद्भवा ।

अतुल संहननावतु मानिता भुवनतापकरासुरनाशिनी ।। 52 ।।

द्वितियुयश्लोकस्तु

मारमाता नमत्पापहा देवता पूजिताचिन्नरज्ञान दानोत्सवा ।

पातु दासंजनम्पावनी मादृता जीवजातानुकंपा सुरेनावनी ।। 53 ।।

सु	र	नु	ता	क	म	ला	प	र	दे	व	ता
मा	र	मा	ता	न	म	त्पा	प	हा	दे	व	ता
त्व	जि	त	चि	त्त	र	मा	न	लि	नो	द्भ	वा
पू	जि	ता	चि	न्न	र	ज्ञा	न	दा	नो	त्स	वा
अ	तु	ल	सं	ह	न	ना	व	तु	मा	नि	ता
पा	तु	दा	सं	ज	न	म्पा	व	नी	मा	दृ	ता
भु	व	न	ता	प	क	रा	सु	र	ना	शि	नी
जी	व	जा	ता	नु	क	म्पा	सु	रे	ना	व	नी

इयं अर्धानुलोमगोमूत्रिकाऽपि भवति

सु	र	नु	ता	क	म	ला	प	र	दे	व	ता	त्व	जि	त	चि	त्त	र	मा	न	लि	नो	द्भ	वा
मा	र	मा	ता	न	म	त्पा	प	हा	दे	व	ता	पू	जि	ता	चि	न्न	र	ज्ञा	न	दा	नो	त्स	वा
अ	तु	ल	सं	ह	न	ना	व	तु	मा	नि	ता	भु	व	न	ता	प	क	रा	सु	र	ना	शि	नी
पा	तु	दा	सं	ज	न	म्पा	व	नी	मा	दृ	ता	जी	व	जा	ता	नु	क	म्पा	सु	रे	ना	व	नी

सुरनुतेति । अजितस्य - विष्णोः चित्ते रमत इत्यजितचित्तरमा । अचितः ज्ञानशून्याः ये नराः तेषां ज्ञानदानोत्सवा । देवता-पूजिता-सर्वदेव पूजिता । सुरेनं - इन्द्रं अवतीति सुरेनावनी । मादृता सर्वैरिति शेषः । पावनी-सर्वान् परिशुद्धयन्तीति । मा-लक्ष्मीः दासजनं पातु ।

भिन्नवृत्त पादानुलोमप्रतिलोम गोमूत्रिका बन्धः

(इयं गोमूत्रिका अर्तरूपा न भवति ।)

अनुलोमतया लेखनिरय्युः प्रथमश्लोकः ।

कलितामरमोद हरे द्विरदासमभीदम केशव देवपते ।

तदरातिततं करुणाकर भो दह मेद्य भवं कुटिलानुभवम् ।। 54 ।।

प्रतिलोमतया लेखनिरयो द्वितिय्य श्लोकस्तु ।

शुभं कलान्मा कुसुभव्य मे दद स्थिर प्रणामाकलित स्थिरामृत ।

सपक्ष देवाशर मन्युभीम स स्फुरत्करेन्द्रादर रक्षिताजक ।। 55 ।।

क	लि	ता	म	र	मो	द	ह	रे	द्वि	र	दा
क	ज	ता	क्षि	र	र	द	न्द्रा	रे	त्क	र	स्फु
स	म	भी	द	म	के	श	व	दे	व	प	ते
स	म	भी	न्यु	म	र	श	वा	दे	क्ष	प	स
त	द	रा	ति	त	तं	क	रु	णा	क	र	भो
त	मृ	रा	स्थि	त	लि	क	मा	णा	प्र	र	स्थि
द	ह	मे	द्य	भ	वं	कु	टि	ला	नु	भ	वं
द	द	मे	व्य	भ	सु	कु	न्मा	ला	म्क	भ	शु

कलितेति । द्विरदासम भीदम-द्विरदस्य गजेन्द्रस्य या असमा भीः - नक्रजातं भयं - तत् दमयतीति नाशयति इति तथोक्तम् । तैः अरातिभिः-काम क्रोध लोभ मोह मद मात्सर्यरूप षडात्मशत्रुभिः ततं व्याप्तं । तच्च प्रसिद्धाराति वैलक्षण्यं जोत्यते । कुटिलानुभवं-असह्यानुभवं भवं दह ।

शुभेति । मा कु सुभव्य - लक्ष्मी भूम्यो मङ्गळ स्वरूप । स्थिरेत्यादि-स्थिरप्रणामः शरणागतिः तेन कलित स्थिरामृतं मोक्षः येन सः । सपक्षस्त सहाया देवा येन सः । आशराणां मन्युना भीमं राक्षसभयं करत्यर्थः । सेत्यादि-से-वायौ स्फुरत्करेन्द्र च आदरः यस्य । रक्षितौ अजकौ शिवचतुर्मुखौ येन । हे भगवन् मे शुभं कलां-विद्यां च दद ।। सः पुंस्यामासुते वायौ इति नानार्यमाला । शिष्टं स्पष्टम् ।

Alternate lines forms the slokas. First Sloka from top and from left to right Second sloka from bottom from right to left.

भिन्नवृत्तार्धानुलोम प्रतिलोम गोमूत्रिका बन्धः

(इयं गोमूत्रिका पादरूपा न भवति)

अनुलोमतया लेखनिरय्यः प्रथम श्लोकः ।

नाकपकाल जलेश कुभेरा मारहवारि पितामह मुख्याः ।

यामनपायगुणामभिरामां हन्त भजन्ति हि सा कमलाऽव्यात् ॥ 56 ॥

प्रतिलोमतया लेचनिरय्यः द्वितिय्य श्लोकस्तु ।

विमुग्धमव्यात् पिकवागरम्मा रामा कुशीलेचल मापदीना ।

नीलाळकश्री हि भुजङ्गतल्पा माताभिशोणाम्घ्रियमानपाया ॥ 57 ॥

→	ना	क	प	का	ल	ज	ले	श	कु	भे	रा	मा	र	ह	वा	रि	पि	ता	म	ह	मु	ख्याः	
	ना	दी	प	मा	ल	च	ले	शी	कु	मा	रा	म्म	र	ग	वा	क	पि	व्यात्	म	ग्ध	मु	वि	←
→	या	म	न	पा	य	गु	णा	म	भि	रा	मा	म्हं	त	भ	ज	न्ति	हि	सा	क	म	ला	व्यात्	
	या	पा	न	मा	य	म्घ्रि	णा	शो	भि	ता	मा	ल्पा	त	ङ्गं	ज	भु	हि	श्री	क	ळ	ला	नी	←

नाकेति । नाकप-काल जलेश कुभेराः इन्द्र यम-वरुण-वैश्रवणाः मार-मारस्य, हवस्य-यागस्य च अरिः (मारहवारि) रुद्रः इत्यर्थः । स च पितामहश्चतुर्मुखौ येषां ते एतद्विशेषणं इन्द्रादीनां । हन्त इति हर्षे । नीला अनकश्रीः यस्याः सा । अभिशोणः सम्यक् अरुणः अंघ्रियमः चरणद्वयं यस्याः सा । माता लोकमाता इत्यर्थः । इना-स्वामिनी । रामा-स्त्री विशेषण वलात् लक्ष्मीः इत्यर्थः । मा-माम् आपदि-आपत्काले । अरं शीघ्रं अव्यात् । शिष्टं स्पष्टं । कुशीलेचलमित्यपि अस्मत् शब्द विशेषणं । इना-मन्मथेन चलः अस्थिरस्वभाव इति इचलः । कुशीलश्चासापिचलश्चेति समासः । इकारः फणिरत्नार्चिषु अग्रतोर्थगुहान्धयोः हरे करेणौ कक्षान्ते निशाकर करे स्मरे ।

इनो भूपे रवौ पुंसि धनिक स्वामिनोस्त्रिषु। इति नानार्थरत्नमाला । यमस्तु यमळेन्तके । इति च ।

अष्टमं - नाग बन्ध प्रकरणं

कुण्डलित एक नाग बन्धः

स्वामि श्रीरङ्गवीक्षा महितयतिपतिर्यो महानस्तदोषो विद्वत्सम्मोददानस्थिरसुरधरणीरुट्क्षमक्षेमधाम ।

तं श्रीवेदोदधीन्दुं सलिलजलपनन्दीनपं वीतरुट्कं तद्धीमन्तन्नताश्रीक्षि दमदशविदं धीप्रदं सन्नमामि ॥ 58 ॥

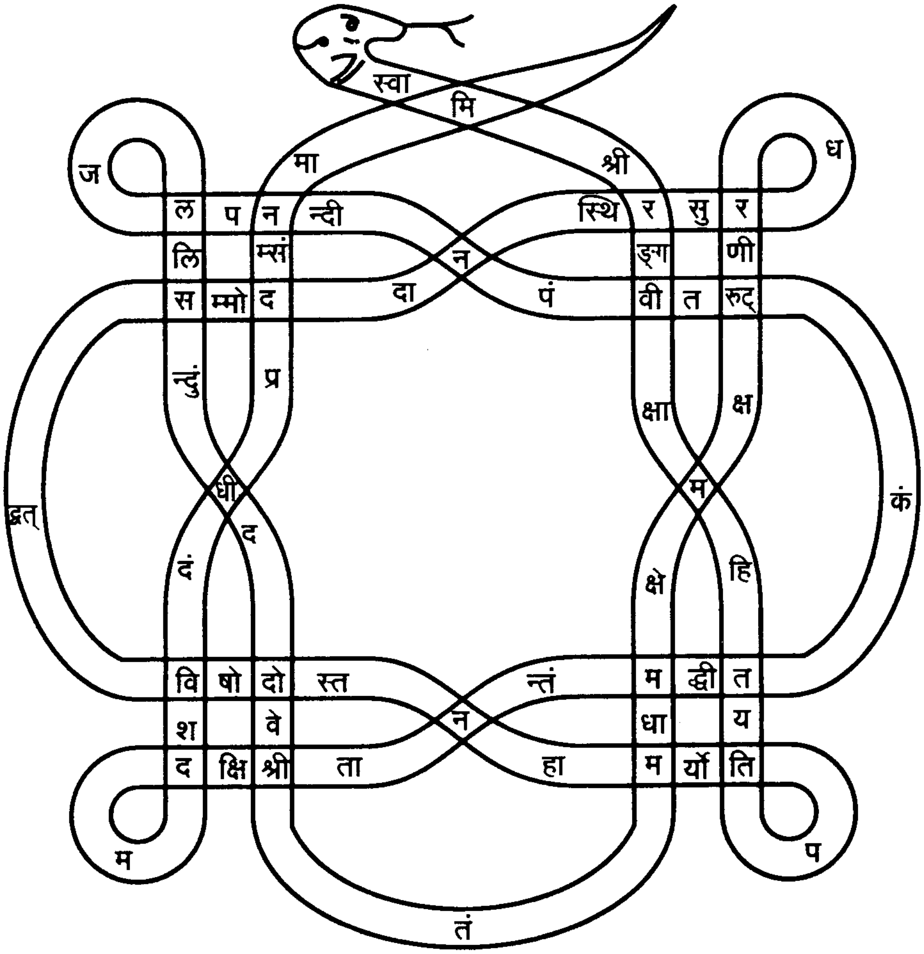

व्या-स्वामित्यादि । सर्वशेषी श्री रंगनाथ कटाक्ष लब्ध महात्मयो यो यतिपतिः श्रीनिवास-महादेशिक इत्यर्थः । सलिलज लपनं-पद्मसदृश मुखं-तद्धीमन्तं-प्रसिद्ध सार्वज्ञय शलिनं । अदशविदं । न विद्यते दशा बालयास्था - यस्य सः अदशः युवात् कुमार इत्युक्त त्वान्नित्य युवत्वेन बायावस्था रहित इति भावः । तं वेत्तीति-अदशवित् एवं भूतं । तं आचार्यं नमामीति । शिष्टं स्पष्टं । कवेराचार्य भूत श्रीनीवास यतीन्द महा देशिक विषयोयं श्लोकः ।

साधारण नाग बन्धः

रक्षराम हताशेष -

राक्षस श्रीनिकेतन ।

न त्वां विना गतिर्मेस्ति

दासीभूतामराक्षर ॥ *

(दासीभूत + अमर + अक्षर)

सकलैश्शिरसाधार्या

धूकिस्सोदधिजापदः ।

सभयं पातुमां घोर

वृजिनोदधिजापदः ॥ 59 ॥

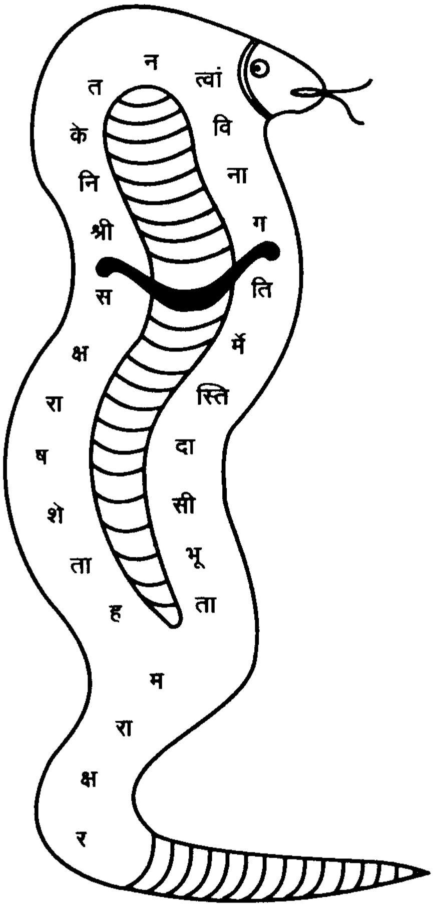

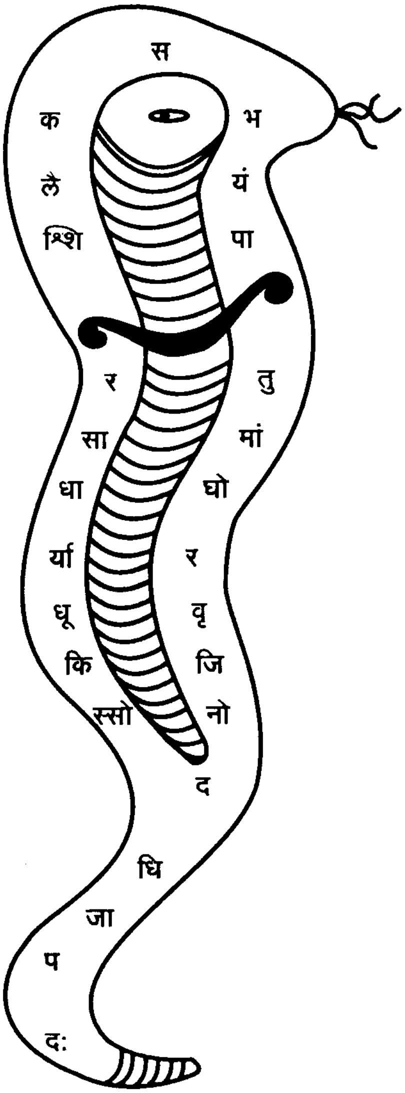

* This sloka has been scored out by the Kavi, in the manuscript perhaps thinking it is duplicated. Hence number has not been given.